



Budimpešta

Helena Krampč Nikač
Mestna knjižnica Kranj
helena.krampc.nikac@mkk.si

Strokovna ekskurzija Društva bibliotekarjev gorenjske

■ Veličasten pogled na številne palače, cerkve,...

Društvo bibliotekarjev Gorenjske (v nadaljevanju DBG) povezuje gorenjske bibliotekarje. Še posebno pozornost namenja področju dodatnega izobraževanja in povezovanja svojih članov. Enkrat letno se v organizaciji DBG člani in prijatelji društva odpravimo na strokovno ekskurzijo v tujino, na kateri si ogledamo vsaj dve knjižnici ter druge znamenitosti.

Lani smo se vprašali: »Kam gremo leta 2019 na strokovno ekskurzijo?«.

Skoraj enoglasen odgovor je bil v Budimpešto.

Obiskali smo že prvo mesto izmed trojke najveličastnejših mest habsburške monarhije Prago, letos je bila na vrsti Budimpešta in naslednje leto gremo na Dunaj.

Vremenska napoved je napovedovala čudovit, topel sončen konec tedna. V sončnem in lepem vremenu je vsako potovanje lepše in tudi potniki smo takoj boljše volje. V petek popoldan smo se odpravili na pot. Avtobus se je v Radovljici, Trzinu, Kranju in Ljubljani napolnil z nasmejanimi in na potovanje pripravljenimi knjižničarji.

Zastopali smo bolj ali manj vse gorenjske knjižnice, bili vseh starosti od študentk, do upokojencev in upokojenk, ter seveda še

vse generacije vmes. Pozdravil nas je naš vodnik Andrej in kmalu začel s pripovedjo o bogati zgodovini Madžarske, preseljevanju narodov, zgodovinskih povezavah in navezavah. V tej pripoved so imeli pomemben delež tudi Celjski grofi.

Madžarska ima sicer podoben kulturni in zgodovinski prostor kot Slovenija, vendar pa se državi kljub sosesčini razlikujeta tako po zemljepisnih lastnostih kakor tudi po političnem in gospodarskem razvoju v 20. stoletju ter upravni ureditvi države.

Uradni jezik Madžarske je madžarski, ki pripada ugrofinski jezikovni skupini. Slovenski jezik spada k južnoslovanski jezikovni skupini. Tako na slovenski kakor tudi na madžarski jezik so vplivali sosednji jeziki (nemščina, latinščina). Oba jezika sta dobila svojo današnjo podobo že v 19. stoletju. Prvi slovenski zapis (Brižinski spomeniki) je nastal sredi 9. stoletja, prvi madžarski (Nagrobni govor) pa šele v 13. stoletju (Veliki splošni leksikon, 1997).

Madžarska je od leta 1950 razdeljena na 19 županij, ki bi jih lahko primerjali z nekdanjimi okraji v Sloveniji, in glavno mesto (Budimpešta), ki ima upravno poseben status. Slovenijo pa upravno sestavlja 212 občin.

Obe državi sta bili po družbenopolitični ureditvi socialistični. Vodilna politična sila v obeh državah je bila komunistična partija (na Madžarskem tako imenovana Madžarska socialistična delavska stranka).



1 Čudoviti študijski prostori v Szabo Ervin splošni knjižnici.; 2 Notranjost bazilike Sv. Štefana. Foto: Helena Krامل Nikać

V 90 letih 20. stoletja, pa je prišlo do sprememb. Danes sta državi neodvisni, parlamentarni in demokratični, Madžarska od leta 1989, Slovenija pa od decembra 1991.

Budimpešta (madžarsko Budapest) je glavno mesto Madžarske in glavno politično, industrijsko, trgovsko in prometno središče države. Mesto leži na obeh bregovih reke Donave. Nastalo je z združitvijo Budima in Obude na desni (zahodni) in Pešte na levi (vzhodni) obali Donave. Ima več kot 1,7 milijona prebivalcev, kar je manj kot sredi 1980 let, ko je imela 2,1 milijona prebivalcev.

Vožnja nam je ob zanimivi vodnikovi pripovedi in prijetnem klepetu hitro minila. Ob prihodu v hotel smo takoj spoznali neprijaznost receptorja, a se je ob naši dobri volji zadeva lepo uredila in odšli smo na zaslužen počitek.

Soboto smo pričeli z ogledom menjave straže pred kraljevo palačo na Grajskem griču. Prvi grad so na tem mestu zgradili že leta 1255, sledila je preureditev leta 1458, v času kralja Matija I.

Dejansko je grad sestavljen iz več zgradb. Večino le-teh so zgradili v 18. stoletju v času vladanja Marije Terezije. Pred tem sta na tem mestu že stala dva gradova in ena plača.

Palačo so po poškodbah, ki so nastale med 2. svetovno vojno, obnovili. Nekateri deli so bili zgrajeni popolnoma na novo. Palačo so po vojni namenili za muzejsko in galerijsko dejavnost.

Od tu nas je pot vodila na ogled prve knjižnice. Obiskali smo **Szabo Ervin Splošno knjižnico**, ki ima zaradi bližine številnih fakultet in univerze tudi univerzitetno poslanstvo. Vodič nas je popeljal po knjižnici, nam predstavil njeno zgodovino in oddelke.

Ervin Szabó, ki je bil rojen 22.8.1877 v kraju Szlanica, živel in deloval je v Budimpešti, kjer je 30.9.1918 umrl. Bil je sociolog, direktor knjižnice in bibliograf. Knjižnica ima poseben poudarek na sicoologiji.

Knjižnica Szabó Ervin Budimpešta (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) je bila ustanovljena leta 1904. Knjižnica, je državna specialna knjižnica in jo najdemo na priloga zakona iz leta 1997 prinaša poimenski seznam državnih specialnih knjižnic.

Državne specialne knjižnice imajo nenadomestljivo vlogo v knjižničnem sistemu, pri njegovem delovanju, pri preskrbi s strokovnimi in znanstvenimi dokumenti ter posredovanju informacij.

Državna je lahko tista knjižnica, ki je svoje usluge sposobna nuditi na območju cele države in ima svoja proračunska sredstva. V letu 204 so praznovali 100-letnico obstoja. V sedanjo palačo so se preselili leta 1931.

Na razpolago imajo 13.000 m² in sicer imajo posebne lokacije za iskanje gradiva, 15 čitalnic, internetne sobe in koticke, odprti dostop do gradiva, otroški oddelek, kavarnico, okrog 1.000 sedežev je namenjeno za študij in branje, 160 računalnikov. V knjižnici potekajo razstave in številni programi, ki so namenjeni najrazličnejšim skupinam uporabnikov.

Vodič nam je povedal, da knjižnica razpolaga s preko 2 milijona knjigami, preko 100.000 serijskimi publikacijami, preko 5.500 kartografskimi dokumenti, notnim gradivom, ... Ena izmed nalog, ki jo opravljajo je tudi skrb za Budimpeštansko zbirko – za upravljanje in večanje gradiva o lokalni zgodovini, kar je njihova naloga že od leta 1912. Večino gradiva hranijo v 6 nadstropju, ki pa ga žal nismo obiskali.

Ogledali pa smo si otroški oddelek. Navdušili so nas s toplino, pristopnostjo in odlično opremljenostjo. Ko smo vstopili vanj smo se takoj spomnili na Malega princa in vodič je potrdil, da je bilo to delo

inspiracija za vizualno podobo oddelka. Dva zmaja sta stražila notranje dvorišče in ju občasno uporabljajo za prireditve, pa tudi kot bralni kotiček.

Sprehod po salonih in sobanah te knjižnice, ki jih študentje uporabljajo za branje in študij, je bila prava paša za oči.

Prekrasno pohištvo, naslonjači, ogledala, keramične peči in seveda police s knjigami (stare in sodobne) nudijo uporabnikom udobje in odličen izbor gradiva.

Vodnik Andrej nam je povedal, da je bil Trg junakov (Hősök tere), postavljen leta 1896 ob tisočletnici prihoda Madžarov v Panonsko nižino, na kar spominja spomenik, dokončan leta 1929. Pred spomenikom stoji spomenik neznanemu junaku. Sredi trga je 36 m visok steber s kipom nadangela Gabrijela na vrhu in kipi madžarskih plemenskih knezov ob vznožju. V polkrožnih kolonadah so kipi pomembnih madžarskih kraljev, sedmograških knezov in borcev za svobodo.

Na kratko smo pogledali tudi v Mestni park (Városliget), ki leži za Trgom junakov, kjer stoji kopija sedmograškega gradu Vajdahunyad. V njem je kmetijski muzej. V parku so še znamenito kopališče Széchenyi Fürdő, živalski vrt, cirkus in zabavišni park.

Čas nam seveda ni dopuščal obiska vseh teh znamenitosti.

Obiskali in ogledali pa smo si baziliko svetega Štefana, ki ima 96 m visoko kupolo in je vidna iz vseh delov mesta. Hrani pa najbolj nenavadno mestno rekvizijo – mumificirano roko kralja Stefana. Sprehod po ulici Váci utca, je žal minil brez možnosti nakupov. Ulica je bila več stoletij središče madžarske trgovine. V natrpanih uličnih gostilnah in trgovinah, so se srečavali, trgovci, ugledni gospodje, goljufi,.. Na severnem delu še danes najdemo številne lokale s hrano in pijačo, na južnem pa je veliko možnosti za nakupe. Po sredini jo seka prekrasen Elizabetin most. V Budimpešti nam diha jemlje tudi ogled mogočnih sedmih mostov. 375

metrov dolg Szechenyijev verižni most, je leta 1849, ko so ga dokončali, veljal za pravo čudo modernega sveta. Most, ki je združil mesti Buda in Pestó v Budimpešto, je posebej lep ponoči, ko romantično osvetljen odseva v rečni gladini.

Našo pozornost je budila Ribiška trdnjava (Halászbástya) je v neoromantičnem slogu nastala leta 1901. Trdnjava je dobila ime po cehu ribičev, ki so v srednjem veku branili tukaj stoječe mestno obzidje, ter po ribji tržnici v bližini. Grajski grič je poln znamenitih stavb in utrd in sprehod nam je nudil tudi lepe poglede na mesto.

Zvečer smo se odpravili na Citadelo, ki stoji na Gellértovem hribu (Gellérthegy), kjer so Habsburžani leta 1851 na mestu nekdanje zvezdarne zgradili to trdnjavo. Namenjena je, dušenju nemirov po porazu Madžarov v boju za neodvisnost v letih 1848-1849. Leta 1947 so tam postavili spomenik svobode, delo Zsigmonda Kisfaludy Strobla, v spomin na sovjetske vojake, ki so osvobodili mesto. Po političnih spremembah v 90. letih so odstranili napise v ruščini in kipe vojakov ter spomenik preimenovali v spomenik neodvisnosti.

Dneva nismo mogli zaključiti brez obiska čarde, kjer smo se ob dobri hrani, glasbi in plesu sprostiti in se poveseleli.

Naslednje jutro smo se takoj odpravili k Donavi. Čakala nas je namreč ladja, ki nas je popeljala panoramsko vožnjo z ladjico, na ogled Budimpešte z drugega zornega kota. Sončno jutro nam je omogočilo pogled na prekrasne palače ob Donavi, peljali smo se mimo 2,5 kilometra dolgega Margaretinega otoka s številnimi parki in možnostmi za rekreacijo. Donava sicer ni več modra, ima bolj barvo bele kave, ampak pogled na vseh 7 mostov, otok in številne palače, ki so bile obsijane s soncem je bil vseeno prekrasen.

Avtobus nas je že čakal in pot smo nadaljevali proti Blatnemu jezeru. Najprej smo se ustavili v cistercijanski opatiji Zirc, kjer hranijo eno najpomembnejših zgodovinskih zbirk v Srednji Evropi. Poleg knjižnice smo si ogledali še arboretum in opatijsko cerkev.

Čas za daljši postanek je bil na polotoku Tihany na severni strani jezera, kjer stoji istoimenska vasica, ki je pravi muzej na prostem. Med ogledom vasice smo spoznali tradicionalno balatonsko arhitekturo in lahko smo obiskali številne delavnice in prodajalne spominkov. Privoščili smo si pravi madžarski golaž, da smo se lažje poslovili od Madžarske.

Vožnjo proti domu smo si skrajšali s tradicionalnim kvizom. Tudi tokrat sta nas Jure in Maja navdušila s šaljivimi in iskrivimi vprašanji ter z izvirnimi možnostmi odgovorov.

V dobri družbi čas hitro miniva in tudi pot proti domu je hitro minila. Ostali so nam lepi vtisi, čudoviti spomini in udi nekaj novih spoznanj in vedenj o Madžarski in Budimpešti. (DBG:jev MAGYAR KVIZ).

Naslednje leto, bo čas za novo strokovno ekskurzijo in takrat bo na vrsti zadnje izmed treh veličastnih mest Habsburške monarhije - Dunaj. ●